

8. Ekonomi perspektiv

I uppdraget till chefen för Chalmers verksamhetsstöd (2020-01-17) framgår det att styrelsen för Chalmers Tekniska högskola AB bedömer det nödvändigt att konsolidera verksamheten för att säkerställa att högskolan även i framtiden kan ha en framgångsrik verksamhet.

I december 2019 beslutade styrelsen bl. a följande:

”Styrelsen för Chalmers tekniska högskola AB uppdrog åt rektor att arbeta fram nödvändiga konkreta åtgärder och att genomföra dem för att reducera Chalmers ekonomiska underskott över tid i enlighet med det förslag som presenterats i dokumentet ”Chalmers tekniska högskola AB, ekonomisk inriktning 2020-2022”, med tillägget att ett uppdrag också ska lämnas till styrkeområdena om att bidra i arbetet.”

Vidare fastställde styrelsen ”det planerade resultatet för 2020 till -180 mnkr för Chalmers tekniska högskola AB. I det planerade resultatet ingår ett underskott avseende pensionskostnader om 201 mnkr.”

Målsättningen är formulerad till att 2021 nå uppå ett årsresultat om lägst -80 MSEK samt att 2022 nå ett 0-resultat.

Det totala sparbetinget i EIB-projektet är 250 MSEK. För att det ska uppnås ligger i grunden krav på kostnadsbesparingar inom olika verksamhetsområden på 10% i personalkostnader och 5% i övriga kostnader. Lokalkostnader saknar explicit besparingskrav i EIB. 2020 varslade Chalmers 180 tjänster.

Chalmers har en pensionssskuld på drygt 1 miljard. Skulden har ökat de senaste tre åren och beräknas fortsätta öka de kommande åren (se bilaga 3). Normalt beräknar Chalmers med att pensionsutbetalningar görs med 40 MSEK per år. För 2020 uppgår utbetalningar av skuldförda pensioner till 38 MSEK. Nettoskulden ökade under året trots detta med 61 MSEK. Chalmers gör inte några nya pensionsavsättningar i egen räkning sedan man 2005 gick in Pa 03.

De senaste åren har räntebanor varit mycket låga och experter bedömer räntorna de kommande åren fortsätta ligga på extremt låga nivåer. Räntan är den viktigaste komponenten i diskonteringsfaktorn som avgör nuvärdet av pensionssskulden vid varje tidpunkt. Sjunkande räntor genererar alltså en högre värderad skuld. Med stabila räntenivåer skulle skulden successivt minska i takt med utbetalningar till pensionärerna. Pensionssskulden är ett långsiktigt åtagande och högskolans likviditet måste över lång tid ha utrymme för utbetalningar av de årliga pensionskostnaderna ungefär fram till år 2050.

Ovanstående är en viktig bakgrund till varför Chalmers måste se över sina kostnader för att säkerställa att dess ekonomi är i balans och helst kan leverera positiva resultat.

Chalmers lönekostnadspålägg (LKP) är tänkt att finansiera lönebikostnader inklusive att balansera svängningar i pensionssskulden och undvika stora variationer för pensionskostnader över tid.

LKP bidrar även till att säkerställa kostnadstäckning vid extern finansiering då det är en faktor som kan räknas med i Chalmers kostnadsbild i projekt som har extern finansiering (i enlighet med den s.k. SUHF-modellen). Det kan dock finnas en risk för att LKP-kostnad kan påverka antalet timmar som är möjliga att i projekt få ersättning för (kostnaden per timme blir högre). De senaste åren har LKP-uttaget inte täckt den verkliga kostnaden för Chalmers (se bilaga 3).

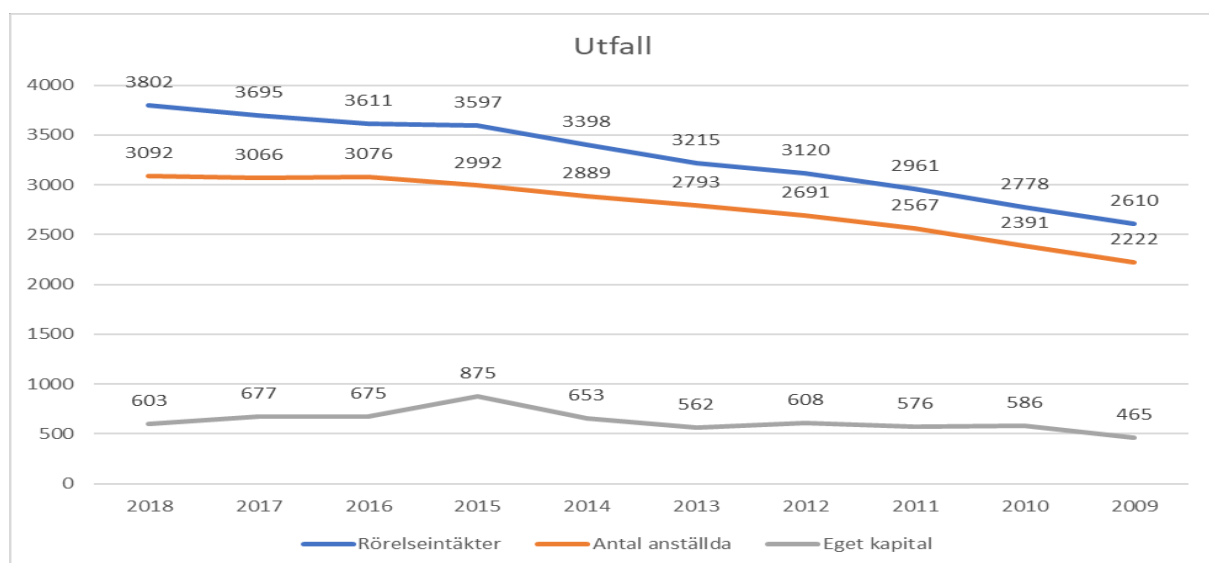
75% av Chalmers forskningsintäkter kommer från externa finansiärer och det är konkurrensutsatta medel. Det ställs ofta krav från finansiär att Chalmers ska stå för infrastruktur. Man får alltså inte kostnadstäckning för detta. Sedan är det också vanligt med krav på medfinansiering. De externa medlen är oftast strikt kopplade till åtaganden i den finansierade forskningen. Externa forskningsmedel ger i bästa fall kostnadstäckning för direkta kostnader, och del av de indirekta kostnaderna, i finansierade projekt.

Andel externa forskningsmedel har successivt ökat sedan år 2012. Samtidigt har andel medel att använda fritt minskat. Det är idag de s.k. fakultetsmedlen (det statliga anslaget för forskning och forskarutbildning) som är den fria potten att fördela. Idag tenderar den allt mer till täcka kostnader i s f utveckla ny verksamhet. Fördelningen av fakultetsmedel utgår från antal tjänster vid institutioner/ forskningsområden. Det är viktigt att ha en strategisk grund för prioriteringar av dessa medel.

EIB-projektet ska ge en ekonomi i balans år 2022, dvs. resultatet detta år ska vara ett 0-resultat. O-resultatkrav som ställs på alla nivåer i verksamheten medför idag att man på individuell nivå strävar efter att "gå ihop på enskilda kronan". Det blir mycket trixande med olika budgetposter för att få ihop kostnadstäckningen i många verksamheter, speciellt vid institutioner. På individuell nivå försöker Chalmers personal få pengarna att räcka till så mycket som möjligt. Detta driver fram en omfattande administration genom ett stort detaljfokus, som baksida av den i grunden sunda strävan mot god ekonomisk hushållning

Det vore kanske bättre med att sätta O-resultatkravet på verksamhetsområdesnivå (respektive institution, Centrala verksamhetsstödet osv.). Det skulle kunna ge verksamhetsområden en ökad flexibilitet i styrning och användning av medel samt väsentligt kunna minska administrationen och kostnader för den. Detta kräver dock ett aktivt och modigt ledarskap, förmåga att prioritera mellan olika delområden och fatta obekväma beslut.

Det centrala verksamhetsstödet får ofta höra att det vuxit på egna initiativ och inte är tillräckligt produktivt – att det finns en överkapacitet i verksamheten. Det centrala verksamhetsstödet växte kraftigt när styrkeområden etablerades och Chalmers fick mycket SFO-medel (SFO = Strategiska forskningsområden) från staten åren med inledning 2009. Sedan dess har det centrala stödet liksom annan verksamhet och anställda vid dem vuxit stabilt med den ekonomiska tillväxten som Chalmers har haft under en längre period. Nedanstående graf visar hur utfallet av rörelseintäkter och antal anställda från 2009 – 2018.

Källa: Chalmers interna redovisning

Pensionsskuldens ökning, ökad andel extern finansiering som det är svårt att få fullkostnadstäckning via och samtidigt minskad andel fria medel för forskning samt annan verksamhet ger ökad krav på ekonomi i balans. Det driver krav på O-resultat, vilket i sin tur tvingar Chalmers att se över sin kostnadskostym, dvs. man måste sänka sina kostnader. Det i sin tur kräver dels sänkta personal-kostnader, dels strukturella förändringar för att långsiktigt få en hållbar ekonomi. Det vill säga Chalmers måste finna vägar att jobba effektivare både samlat och inom många olika delar av sin verksamhet. Med vikande resultat finns det inte några rimliga andra val.

Nedanstående tabell visar resultaträkningar för Chalmers tekniska högskola AB 2010, 2017-2019. Den visar att Chalmers på bottenraden har en tydlig negativa utvecklingskurva resultatmässigt sett. För 2020 beräknas resultat landa på -81 MSEK. För Chalmers är EBIT ett bättre nyckeltal att använda än EBITDA då verksamheten är rätt anläggningstung och därmed är avskrivningar en viktig del att ta hänsyn till när det gäller driftkostnader. Resultatet på EBIT-nivå har successivt försämrats de senaste åren.

Resultaträkning (tkr)	2019-12	2018-12	2017-12	2010-12
Nettoomsättning	3 932 607	3 768 956	3 658 823	2 738 370
Övrig omsättning	33 132	33 211	36 620	39 374
Rörelseresultat (EBIT)	-62 855	-25 115	52 583	157 505
Res. efter finansnetto	-111 554	-74 057	2 141	120 793
Årets resultat	-111 554	-74 057	2 141	120 793

Källa: www.allabolag.se

Nedanstående tabell visar att antal anställda från 2010 - 2019 ökat med 779 personer (33%). Personalkostnaderna har sedan 2010 - 2019 ökat med 183 000 kr (25%). Nettoomsättning/anställda har under samma period ökat med 8%. EBITDA (operativt resultat före avskrivningar mm, se nedanstående definition) har minskat rätt mycket sedan 2010. För 2019 var EBITDA 68 031 TSEK. EBITDA-resultatet har successivt försämrats de senaste åren.

Nyckeltal	2019-12	2018-12	2017-12	2010-12
Antal anställda	3 170	3 092	3 066	2 391
Nettooms. per anställd (tkr)	1 241	1 219	1 193	1 145
Pers.kost. per anställd (tkr)	806	773	734	623
Operativt resultat, EBITDA	68 031	102 159	174 641	264 793
Nettooms.förändring	4,34%	3,01%	2,37%	
Vinstmarginal	-1,78%	-0,88%	1,18%	6,8%
Rörelsekapital/omsättning	23,32%	26,43%	28,93%	
Soliditet	13,92%	15,68%	19,62%	17,91%
Kassalikviditet	146,45%	145,40%	160,80	181,80%

Källa: www.allabolag.se

I nedanstående tabell visas balansräkningar för 2017 – 2019. Pensionskulden finns bokförd under huvudrubriken Skulder, eget kapital och avsättningar – Avsättning. 2019 var bokförd pensionskuld 1 042 407 TSEK. När det gäller pensionskulden är det SPV som utsätts, har att hantera för förväntade framtida ränteintäkter som innebär att pensionskapitalet urholkas (minskar).

Kortfristiga skulder nedan är i huvudsak oförbrukade finansiella medel samt bl. a skulder för semesterlöner och sociala avgifter.

Balansräkningar (tkr)	dec-19	dec-18	dec-17
TILLGÅNGAR			
Tecknat ej inbetalt kapital	0	0	0
Anläggningstillgångar	641 329	658 140	652 902
Omsättningstillgångar	2 891 895	3 190 254	2 799 186
Tillgångar	3 533 224	3 848 394	3 452 088
SKULDER, EGET KAPITAL OCH AVSÄTTNINGAR			
Eget kapital	491 677	603 236	677 293
Obeskattade reserver	0	0	0
Avsättningar (tkr)	1 066 920	1 050 975	1 034 047
Långfristiga skulder	0	0	0
Kortfristiga skulder	1 974 627	2 194 183	1 740 748
Skulder och eget kapital	3 533 224	3 848 394	3 452 088

Källa: www.allabolag.se

Nedanstående diagram visar Chalmers omsättning och årets resultat 2019 – 2010.

Källa: www.allabolag.se

8.1 Definition av några ekonomiska nyckeltal

EBIT är en förkortning av Earnings Before Interest and Taxes, och är ett mått på ett företags vinst (intäkter minus kostnader), före räntor och skatt.

EBITDA (Earnings before interest, taxes, depreciation and amortization) är ett mått på ett företags rörelseresultat före räntor, skatt, amorteringar, avskrivningar och goodwillavskrivningar.

Kassalikviditet är en indikator på ett företags kortsiktiga betalningsförmåga. Kassalikviditeten mäter ett företags förmåga att betala sina kortfristiga skulder med sina mest likvida tillgångar. Av denna anledning exkluderar man lager från omsättningstillgångarna. Kassalikviditeten mäter de tillgängliga likvida tillgångarna i kronor för varje krona kortfristig skuld. En kassalikviditet på 1,5 innebär således att ett företag har 1,5 kronor i likvida tillgångar tillgängliga för att täcka varje krona kortfristig skuld. Ju högre kassalikviditet, desto bättre är företagets likviditetsposition.

Soliditet (skuldsättningsgrad) är ett finansiellt mått som används för att jämföra storleken på ett företags egna kapital med dess skulder. Skuldsättning är ett finansiellt mått av belåning och beskriver i vilken grad ett företags verksamhet finansieras av företags egna kapital. Måttet ger en indikation på företagets stabilitet och förmåga att motstå förluster och klara sig på längre sikt.

Eget kapital är en term som används i redovisningssammanhang och visar på skillnaden mellan tillgångarna och skulderna, företagets egna medel, i en verksamhet. Det egna kapitalet ökar när ägarna sätter in aktiekapital och när företaget går med vinst. Om företaget går med förlust eller lämnar aktieutdelning minskar det egna kapitalet. Det egna kapitalet kan alltså både öka och minska. I redovisningen syns det egna kapitalet på creditsidan i balansräkningen eftersom man kan säga att det egna kapitalet är en skuld till ägarna. Om det egna kapitalet är stort i förhållande till inlånat kapital visar detta på en ekonomisk styrka och god kreditvärdighet. Eget kapital kan ses som företagets förmåga att överleva och ett stort eget kapital ger företaget styrka under perioder med lägre omsättning och/eller vinst.